

תורה ומידות טובות

פרשת יתרו | עלון מספר 216 | כניסת שבת: 17:02 (לנוהגים 40 דק' 16:42) יציאת שבת: גאונים: 17:54 ר"ת: 18:30

אורחות חיים

אברך תלמיד חכם, בא לפני רבינו הגרא"מ שך זצ"ל ותינה את צערו: בתו התקבלה כמורה, ולפתע הודיעו לה על היטול המשרה. התברר שמאן-דו הפעיל קשרים ולחצים ודחו את בתו מפני נכדתו של הלה... פרץ האברך בבכי וסיפר שאווירת נכאים שורת בביתו והוא מבקש מהרב שך, כמי שיש לו השפעה, שיתקשר לסכל את המזימה ולתקן את המעוות.

השיב לו הרב שך במתק לשונו: יש כאן שני ענינים נפרדים. את נגע הפרוטקציה יש לעקור מן השורש.

אבל אתה הרי לא באת כדי ללחום למען הצדק. מה שחורה לך הוא פרנסת בתך. ועל זה הריני להבטיח לך שפרנסתה המיועדת לה תגיע אליה. הפרנסה היא מן השמים, ואין אדם נוגע במה שמוכן לחברו כמלא נימה.

הלא שוטה הוא הלה שניסה להשיג דבר המובטח לו, בדרכים עקלקלות שלא כדיון. הבה ננהג אנו כפיקחים... "חז"ל אמרו בגמרא (פסחים ק"ה) - הוסיף הרב שך - שקשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף, שנאמר "לגוזר ים סוף לגזרים" וסמין לו "נותן לחם לכל בשר". ובקריעת ים סוף הרי עברו כולם. איש לא נותר על החוף..." (מתוך "קנין תורה")

כאשר צורף מרן בשנת תשי"ט למועצת גדולי התורה, ספרתי על כך למרן הגרי"ז מבריסק. לשמע הדברים העלה הגרי"ז בת שחוק על שפתיו, ושאל אותי: "תגיד לי ר' שלמה, ר' לייזר'ל שלנו מסוגל לשבת במועצת גדוה"ת? הלא הוא שייך אך ורק לתורה, ואינו יודע מאום מענייני העולם הזה, כל כולו תורה בלבד!". בניגוד למצופה ובניגוד מוחלט לדרך הטבע, הפך מרן למנהיג בחדש עליון של כלל ישראל.

מצודתו הייתה פרוסה על כל רחבי תבל, ולא היה דבר גדול או קטן בעולם התורה שלא היה מעורב בו. הוא זכה להתקבל כמנהיגם הבלתי מעורער של כלל ישראל. אין לנו כלים להבין את כוחותיו של מרן, כיצד היה שקוע כל כולו בתורה, ובד בבד היה מנהיג של כלל ישראל, וזאת יחד עם התמסרותו לכל יחיד ויחיד. חידה סתומה היא בעינינו, כיצד הספיק, כיצד הכיל המועט את המרובה. חשבנו שהכרנו אותו, אך היינו רחוקים מזה מרחק רב (מתוך 'צמחאלסם של גדולי התורה')

מענייני הפרשה

מאת הגאון הגדול אב"ד בדי"צ זרע אמת ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

עוד הסבירו המפרשים, דהנה ידוע, שיתרו היה בתחילה באותה עצה יחד עם איוב ובלעם, ורק לאחר מכן ברח, וכדאיתא במסכת סוטה (יא.), וכעת רצה יתרו לתקן את החטא ההוא, ולכן בא לקבל עליו עול מלכות שמים. אמנם גם בביתו היה יכול להשליך את הע"ז מכנגד פניו, ולקבל עליו עול מלכות שמים, ולא היה צריך לבוא ולהיות גולה במדבר שממה. ועל זה הוקשה לרש"י, מה שמועה שמע ובא מישוב למדבר? ותרץ שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, שעמלק יצא מארצו, והלך כמה מאות מילין, כדי להלחם עם ישראל. הרי, שלעבירה רץ כצבי על הרים וגבעות בכדי להרע לעם ישראל, כל שכן שכדי לתקן את אשר עיוות ולשוב בתשובה שלימה, ודאי שהיה לו לרוץ, לבוא להיות יחד עם בני ישראל הקדושים, אף שהוא מדבר ציה ושממה.

עוד מפרשים, דהנה אמרו חז"ל במסכת יבמות (כ"ד): לא קבלו גרים, לא בימי דוד ולא בימי שלמה. מפני שלא היתה כוננתם לשם שמים, אלא מתגיירים בכדי להנות מרוב טובה של ישראל. לכן, אילו לא שמע יתרו רק מקריעת ים סוף, לא היה בא להתגייר, שהיה חושש שידחו אותו, מפני שאין כוננתו לשמים, אלא מפני ששמע מגדולתן של ישראל, ועל רוב עושרם, שלקחו את ביזת מצרים וביזת הים, ולפיכך הוא רוצה להיות נטפל להם להיות לעם אחד, אבל כעת שרפו ידיהם מדברי תורה, ובא עמלק להלחם עם ישראל, ויהושע רק החליש את עמלק ולא נצחם לגמרי, הבין יתרו, שעתה שעת הכושר בשביל שיקבלוהו, ולא יחדשוהו שאין כוננתו זכה וברה.

איתא במדרש (שמות רבה כ"ז, ד): "וישמע יתרו", הדא הוא דכתיב (איוב לא, כ"ג): "בחוף לא ילין גר דלתי לאורח אפתח" זה יתרו, שהוריד לו הקב"ה את המן שנאמר (תהלים ע"ה, כג): "ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח". והסבירו המפרשים מדרש זה, דהנה בפירוש "עץ יוסף" הביא מהזהר הקדוש, שלא ירד מן לערב רב, אלא הם אכלו את השיריים של בני ישראל. והטעם הוא, כי את לחם אבירים, היו צריכים לאכול בכונה רצויה, כמו שהכנהו היו אוכלים את בשר הזבח, ולא לשם אכילה גסה ותאות בשר. והיות שהערב רב היו מגושמים, לא זכו לקבל חלק מלחם שמים. לא כן יתרו, שהיה בעל מדרגה וכוננתו היתה לשמים, על כן ירד מן בשבילו.

זה מה שאמר הכתוב: "בחוף לא ילין גר", זה יתרו, שלא היו לו מחשבות זרות, מחשבת חוץ ופיגול, על כן "דלתי לאורח אפתח" היינו, דלתי שמים אפתח גם בזכותו.

וישמע יתרו וגו' ויה, א. פירש רש"י (והוא צנחניס ט"ז), מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. והקשו המפרשים, מה הוקשה לרש"י מה שמע, והרי מפורש בפסוק מה שמע, "את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים"? אלא הסבירו המפרשים, דהנה רש"י על סוף הפסוק "כי הוציא ה' את ישראל ממצרים", זו גדולה על כולם. פירוש, כי עיקר הנס של יציאת מצרים, הוא מה שיצאו ממ"ט שערי טומאה ונתקרו לפני המקום לקבל את התורה הקדושה. ולכן כתיב: "כי הוציא ה' את ישראל ממצרים", ולא מארץ מצרים, משום שעיקר ההצלה היתה מה שיצאו מערות וזהמת מצרים, וזו גדולה על כולם. אמנם כמעט קט חזרו לסורם, שניסו את ה' לאמר (לעיל י"ז, ז): "היש ה' בקרבנו אם אין", ולכן הביא עליהם הקב"ה את עמלק, וכדפירש רש"י שם.

והנה מזה היה יתרו דן בנפשו, שאל יאמין האדם בעצמו עד יום מותו, כי הלא עם ישראל אשר ראו עין בעין את הנסים והנפלאות במצרים ובם, ובכל זאת שכחו אל מושיעם, כל שכן הוא, שהיה גר בין עובדי כוכבים, בודאי שיכול לבוא לידי דעות נפסדות, ומפני כך, בא לחסות תחת כנפי השכינה.

זה כונת רש"י, מה שמועה שמע ובא, לשכון כבוד בין עם ישראל? שמע קריעת ים סוף, את כל מעשי הנסים שעשה ה' עם עמו, ושמע שהיה הקב"ה נאלץ להביא עליהם אח"כ את עמלק, א"כ מזה למד לא טוב היות האדם לבדו בסביבה של כפירה ומינות, אלא עליו להתאמץ להיות יחד עם עובדי ה' ומאמיניו, כדי שלא לנטות ימין ושמאל.

רואים מכאן יסוד חשוב בענין חינוך הילדים, שתמיד צריך האדם לחקור ולבדוק, עם מי מתחברים בניו ובנותיו, שפעמים לאחר כל השקעת האדם בחינוך בניו ובנותיו על דרכי ה', מתחברים הם לחברים אשר אינם מהוגנים, ושומעים מהם חליה, פתגם ומאמר אשר לא יאמר, טוב, וברגע קט, יוכל ליהרס כל מה שהשקיע, כי להרוס ולהחריב בנין, קל הרבה יותר מאשר לבנות את הבנין. לכן תפקידו החשוב של כל הורה הוא, לחקור ולברר ולראות, עם מי ילדיו מתחברים. ולכן צריך כל אחד להתפלל תמיד בעד ילדיו, שהקב"ה יעזרהו לחנכם על דרכי התורה והיראה, בבריאות איתנה ונהורא מעליא, בשלוה ושמחה לעבודת ה', ושיצליחו בדרכם תמיד כל הימים.

והקב"ה השומע תפילת כל פה, וודאי יאזין וישמע לתפלתו, ובפרט למי שמתפלל מעמקי לבו, וכמו שנאמר (תהלים קל, א): "ממעמקים קראתיך ה'", בודאי תפילתו לא תשוב ריקם.

דעת גדולי רבותינו

לכאן, גזר עליו את הנסיון הנורא הזה. אבל הוא לא יישר ולא יירתי - הוא ישמור את עיניו, בדרך, באוטובוס, ברחוב, בין כתיב בית החולים, כשהוא יוצא לקנות משהו וגם שהוא חוזר. העיניים יקרות לו מפי, ואם יוכופ אותן כל העת, אם ישמור עליהן בגבורה - הוא בטוח שהישועה כבר באה!

ואכן, כך בדיוק קרה, כפי שמייטיב לספר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ' שליט"א, בספרו 'טיב המעשיות': תקופה קצרה לאחר שחולל את המהפך, לפתע נקרא האב להתייעצות דחופה. לנגד עיניו הנדהמות ניצב מנהל המחלקה, ומבשר לו כי בסדרת הצילומים האחרונה ניכרת נסיגה משמעותית של המחלה, הילד משוחרר ועליו לחזור רק לביקורות ולטיפולים מדי פעם! בתקופה הבאה, הוצרכו האב ובנו להיטלטל בדרכים, מהבית אל בית החולים ובחזרה. לאורך כל הדרך, שמר האב את הבטחתו וקבלתו - ובעיקר שמר על עיניו, עד שכעבור חודש וחצי בלבד, נערכה במחלקה מסיבת פרידה נרגשת ליענקי הצעיר, שהמחלה נעלמה ממנו לחלוטין, כלא היתה! הוא השתחרר מבית החולים בריא, חזק, רענן ומאושר, כשהרופאים מגדירים אותו 'נס רפואי', ורק האב יודע שזה 'נס שמירת העיניים'!

יהודים יקרים! בירושלים מתהלך היום נער, שמצבו הרפואי היה לוט בערפל, עתיד חייו היה בסכנה עצומה. הנוראה שבמחלות קיננה בגופו וחוללה בו שמות, עד הרגע בו שמירת העיניים הגיעה, התגברה, ניצחה את המחלה והשיבה את הילד לחיים. אם גם לנו יש בעיה לפתור, ישועה לה אנו זקוקים, מחלה הזקוקה לרפואה, קושי בפרנסה - אחים יקרים, הכלי בידינו, הבה נשמור את העיניים ונזכה בהבטחת הבורא 'ושע עינינו וישוע'! וככל שנשמור את עינינו, ככל שנפקיד על טהרתן, ככל שנוודא שהן זכות וטהורות, נקיות וזחות - כך נבטיח לעצמנו כי בורא עולם ישלח לנו את ישועותיו ורפואותיו, יעניק לנו חיים ישארים וטובים, ועין בעין נראה בישועה! תגלית מבית דין של מעלה... (העלון של הרב אשר קובלסקי)

שמות, פשוט נכנסים לנשמתו הרוחנית ויוצרים הרס זועמתי... ומנגד, כאשר אדם מתגבר ואינו רואה ברע, כשאדם מנכיח את צירו ומסרב להביט במראה אסור - הוא מתקדש ומתרום, הופך את עיניו לראויות לראות בזיו השכינה, ובעלותו השמימה לאחר 120 שנותיו - הוא זוכה לשבת במקום גבוה ממלאכים ונראי הוד, היות והוא זכה להתגבר ולשמור את עיניו. ואם לא די בכך, מוסיף המחבר הבטחה עצומה, נדירה ויקרה: בפסוק כתוב 'ושע עינינו וישוע'. כלומר - כאשר אדם מכופף את עיניו, מכפיף את ראשו, שח ורוכן כדי שלא לראות מחזה אסור, באותו רגע נפתח פתח אדיר של ישועות נשגבות, ה' יתברך פשוט מושיע אותו מכל צרה וצוקה! מדהים! - אם אדם זקוק לישועה, אם הוא מבקש לפתוח לעצמו שערי שמים, אם הוא רוצה לראות בעיניו כיצד הבורא נחלץ להושיעו - כל שעליו לעשות הוא לא לראות דברים אסורים, לברוח מכל מחזה אסור, להתכופף כדי שעיניו לא יקלטו מראה מסוכן!

הדברים נכנסו בלבו של אביו של יענקי, כאילו לא נכתבו אלא עבורו. הוא חל להיזכר כיצד נראית הדרך המובילה מירושלים לבית החולים 'איכילוב', כמה אנשים, כמה מראות, כמה פרסומות, אין נראה האוטובוס ואין נראה הרחוב. ה' ירחם, אוקיינוס של נסיונות, זירת קרב ארוכה ומתמשכת, שדה מוקשים ענקי. האם הוא שומר את עיניו כראוי?! ומנגד - הרי כאן בדיוק טמונה ההזדמנות שלו: שדה המוקשים הזה אינו אלא 'כרטיס גירוד', בלוטו המבטיח בעולם לזכות בישועה. בקצת מאמץ - הוא יכול להפוך את הדרך כולה לזירת הדמיונות, לרצף של ישועות. כל מה שנדרש ממנו הוא להתחזק בשמירת העיניים, להיזהר לאן הוא מביט ולהיכן הוא מסתכל, זה הכל - והישועה קרובה לבוא! עיניו החלו לזלוג מעיינות של דמעות, דמעות של חוטה על העבר וקבלה על העתיד.

בעוצמה אדירה, בכוחות נפש, בגבורה שאין דומה לה קיבל על עצמו שלא עוד. נכון, בורא עולם שלח אותו

כאשר נודע כי יענקי בן התשע חלה במחלה הנוראה, נחרדו כולם למשמע הבשורה. הילדים בכיתה החלו להתפלל, הצוות החינוכי ערך מעמד תפילה מיוחד, כל בני המשפחה הקרובה והרחוקה נזעקו לעזרה. שומו שמיים, לפעמים שומעים על טרגדיה שפוקדת משפחה - וכל לב נמס. ילד בן תשע בלבד שנאלץ לפתע להתמודד עם הנוראה שבמחלות?! - אוי, רבונו של עולם, איך הורים עומדים בבשורה שכזו?! מאותו יום - השתנו חיי המשפחה מן הקצה אל הקצה.

מעתה, המחלקה האונקולוגית בבית החולים 'איכילוב' הפכה לביתו הראשון של אב המשפחה, כשהבית בירושלים אינו אלא הבית השני. שבועות ארוכים 'בילה' על יד מיטת בנו, בעודו עובר הקרנות וניתוחים, טיפולים וכימותרפיות, ועדיין אין אור בקצה המנהרה... והיה באחד הימים, תוך כדי שהאב ממתין ב'איכילוב' לעוד טיפול, נכנס לבית הכנסת שבבית החולים, הוויית עינו צדה ספר אותו לא הכיר. הוא נטל אותו, החל מעיין בו, והספר פשוט כבש אותו. הוא נטל את הספר עמו - למען יעניין בו בשעות ההמתנה המרובות בין כתיב בית החולים, ופשוט החל ללמוד בו, דף אחר דף, בשקיקה נמרצת. היה זה הספר 'שומר אמונים', אותו חיבר הרה"ק רבי אהרן ראטה ז"ע.

במתק לשון ובשפה קולחת, מציג המחבר עצות ודרכים להתגבר על נסיונות היצר, להתחזק בקדושה ובטהרה, להתמודד מול הקשיים האורבים לבני דורנו. באחד הימים הוא מבחין בפיסקא המובאת בספר, שכל מילה בתוכה - צרבה את לבו כמכוונת, וכך מגלה המחבר מפני צדיקים קדומים: סביב כל מראה אסור, טמונה שאינה ראויה, מחזה שאסור לראותו - נקבצים באים מלאכי חבלה, הנמשכים אל מראה שאינו טהור, אל משהו שאסור לראות. אלו מתקבצים סביב המראה הבעייתי, ומיד כשיהודי מביט בו - הוא מתחבר אליהם, ואלה מחוללים בו

סיפור לשבת - הרב גלינסקי: ביקשתו יותר מזה ידעתי שלא יניחוני...

ולהציע הצעה - החליט שלא למסור, והמצב נותר בעינו...

בסיום מלחמת העולם השנייה שוחררו מסיביר כל העצורים הפולניים, ואנו בתוכם. בפולין התבשרנו שהגיעה ספינה עם חמישה עשר פעילים מ'השומר הצעיר', לשכנע ילדים להצטרף לקיבוציהם. התרגשות רבה שררה במחנה העקורים על הגעת החלוצים מארץ ישראל, וערכו להם מסיבת הוקרה. מנהל המחנה, מר פישביל, ארגן את המסיבה. הוא לא היה דתי, אבל הבין שיש למנוח במחנה רב, ומינה את הרב פרידמן.

פנה אלי הרב פרידמן, ואמר: "לוקחים פה ילדים לשמך. ההורים לא מבינים לאן הם שולחים אותם. אסור לי לדבר, כי אעורר עלי את חמתו של מר פישבין והוא יצר את צעדי. יתנאל לכשרות ולטהרה, ויצא שכרי בהפסדי. אבל אתה אדם כרטי, לך מותר לדבר!". זה לא היה פשוט. הם ידעו שאני דתי. בן ישיבה, מדוע שיתנו לי לדבר? הלא אסית נגדם! אמרתי: "מה פתאום, אני אדבר אך ורק בשבך ארץ ישראל, כמה השתוקק משה רבנו להכניס לארץ!". שמעו כן, ונאותו. "חמש דקות", אמרו. נענית: "שלוש, לא יותר."

ידעתי שיותר לא יניחוני. כולם העתירו שבחים על החלוצים מארץ ישראל המפריחים את השממה, ויצרו גן עדן ושמו קיבוץ, ומיישבים את ארץ ישראל, ואמרו שאני אביא את ברכת אסירי סיביר המתעתדים! לעלות לארץ ישראל. קמתי ואמרתי: "הורים יקרים! מבקשים מכם לשלוח את בניכם לקבוצים של השומר הצעיר - הבטחתי לדבר על נקודה אחת בלבד, שלוש דקות ואני מצהיר שאעמוד בהבטחתך. כמה רווח למארגנים המתוחים."

"הורים יקרים! השואה הנוראה היתה בבחינת גלות מצרים. שם זרקו למים ופה שרפו באש." התייחחויות נשמעו. "הוגרמנים הוכו, כפי שהוכו המצרים. ואחרי

זהו, תן להסביר. שים לב: לא כתוב כאן: אפילו יאמרו לך על מערב שהוא מזרח, ועל יום שהוא לילה. כי המזרח תמיד מזרח, והמערב תמיד מערב. היום יום, והלילה לילה. אבל כשהרב בא ומצביע ללכת לימין, לצפון. עומד אדם מולו, והולך לימינו שלו, לדרום. אומר לו הרב: לא לך התכוונתי, עליך לפנות לצפון. והוא מתעקש: הרב אמר לימין, והדרום לימיני. או אז משיב לו הרב: הדרום לימינך משום שאתה עומד הפוך. תעמוד כמוני, והצפון יהיה לימינך! ומובן שזה משל - מדוע אין מבינים את החכמים, מדוע פועלים בנגוד לדעתם, ומדוע מביעים דעות ומותחים עליהם ביקורת? הכל נובע מהעובדה שעומדים מולם ונגדם, במקום לעמוד איתם ולכיוונם...

פעם שלני אדם: מדוע אינם מתאימים את התורה לזמן? שאלה טובה! אמרתי לו: בוא ונסכים על דבר אחד: כשהילד גדל והנעל לוחצת, יש שתי ברירות. או להרחיב את הנעל, בזמני היו פותחים פתח קדמיה, להוציא את הבהון, או שקונים נעליים חדשות. יש עוד שתי ברירות: או שהולכים יפים, או שזה לוחץ וקשה ומכאיב. למה לא חושבים על אפשרות חמישית, לקצוץ את אצבעות הרגלים? התשובה פשוטה: משום שהרגל היא העיקר, והנעל באה לשרתה! מוסכם? הן, עליך ועלי.

כעת תבין, שאנו חלוקים בינינו מהי הנעל ומהי הרגל - אנו יודעים שהתורה קדמה לעולם, והקדוש ברוך הוא הסתכל בתורה וברא את העולם על פיה, ואחד היסודות ביהדות ש'זאת התורה לא תהא מוחלפת', לכן אין מחשבה לפגוע חלילה בתורה. יש להתאים עצמנו אליה. ואנו מותאמים לה, כי ברנאו על פיה. צאלמן, האדם עיקר והתורה כנעל. ואם היא לוחצת מחליפים אותה... לא ולא, מחה האיש. אבל להקל פה ושם... אמרתי לו: ייתכן ואפשר, אבל לא אני נותן התורה וגם לא אתה. אם תמסור לי את שמך ושם אמך, אומר לקדוש ברוך הוא שאתה רוצה לעלות אליו

כשנסודות התורה, בקשתי להתברך מפי הרבי מסאטמר זצ"ל. שאל: "מה אתם?" אמרתי: "היית בן ישיבה עבור בסיביר." "מה שמך?" "יעקב" "ושם משפחתך?" "גלינסקי." "שמעתי עליכם, מה מבוקשכם?" אמרתי: "לקבל ברכה להחזקת מוסדות התורה." "פנה אל הגבאי: 'תן לו ברכה מרובה, אלפיים דולר.' אמרתי: "באתי לבקש מהרבי ברכה, ולא כסף!". "ענה: 'אין ברכה שורה על כלי ריק.'"

כעבור זמן נכנסתי לאחד מעשירי קהילת סאטמר בבורו פארק. התעניין: "המוסדות נתמכים על ידי המדינה?" אמרתי: "תמיכה בסיסית, שאינה מגיעה לרבע התקציב." אמר: "כחסידי סאטמר אני מנוע מלתת למוסדות המקבלים כסף מהמדינה." אמרתי: "כחסידי סאטמר, ודאי תשמח לשמוע שהרבי נתן לי אלפיים דולר. קיים אפוא מצות עשה של הליכה בדרכי החכמים. ובמיוחד חסידים מרובים רבו!" טען: "לרבי מותר לחרוג מהוראתו, ואני חייב לציית לה!" אמרתי: "אני האחרון שאסית

אותך שלא להנהיג כצויו רבך. אבל תנהג עמי בכנות: אם אתה מצייט ליה באופן מלא בכל העניינים, איני מבקש מאומה, אבל אם יש עניינים בהם אינך מצייט לו, אין זו אלא התחמקות!" מיד העניק תרומה בסך חמש מאות דולרים...

בא אלי אדם, כולו נסער: "מהו נצטוונו 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל' (דברים י"א), אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (רש"י). במה פתאום! אני יודע שזה ימין זה שמאל - ולאף חכמים לא יוכלו לשנות זאת! האם התורה מצוה שאעשה שקר בנפשי, ואנהג שלא כפי האמת?" הרגעתי אותו: תנוח דעתך. התורה אמת היא, ואינה דורשת חלילה לחרוג מן האמת! "אז מה כתוב כאן?"

מעיוני המשפט

נזאת הגאון הגדול אב"ד בד"צ "זרע אמת" ואב"ד "יורה דעה" מורנו הרב נסים יעקב עטייה שליט"א

השוכר דירה מחבירו האם יכול לעכב עליו מלהרוס את הדירה בתוך זמן השכירות?!

שאלה: מי שהשכיר בית לחבירו לתקופה של שנה כדת וכדין עם חוזה שכירות ושילם כסף, ובתוך ימי זמן השכירות רוצה המשכיר להרוס את הדירה, האם השוכר יכול לעכב עליו? ומה הדין אם השכיר לו "בית סתם" לתקופה של שנה, והדירה נהרסה לגמרי, האם חייב להעמיד לו דירה אחרת? ומה הדין אם לא נהרס לגמרי אלא שנפלו בו פגמים ומסוכן לגור בדירה כזאת, האם חייב המשכיר לדאוג לתקן את הפגמים? והאם יש חילוק בין "דירה זו" ל"סתם דירה"?

תשובה: מקור דין זה בגמ' (נ"מ פקק ה"א קג.) ובראשונים (ס"ג, ובהרמב"ם פ"ה מהל' שכירות ה"ו), ובדברי המגיד משנה (ס"ג), ותשובת הרשב"א (ח"ד סימן ג), ובטור ושו"ע (ח"מ סי' קצ"ב סי"ז) וז"ל מרן השו"ע: המשכיר בית לחברו לזמן, ורוצה לסתרו בתוך הזמן, השוכר יכול לעכב עליו. ואם עבר וסתרו בתוך הזמן, חייב להעמיד לו בית אחר או ישכיר לו כמותו. ואם מעצמו נפל, אם אמר לו: בית זה אני משכיר לך, אינו חייב לבנותו, ואפלו נצלו המשכיר יכול לומר שלא יורו בו (בית יוסף מדברי הכ"ז ס"א), אלא מחשב על מה שנשתמש בו ומחזיר לו שאר השכירות. ואפילו הסוכר אומר: אכננו משלי, אין שומעין לו (בית יוסף). ויש מי שאומר, דדוקא בשנפל כולו, אבל אם הוא קיים, אלא שהוא מסוכן לדור בו, חייב המשכיר לתקנו אם יש בידו שכירות מקודם, עכ"ל.

והנה ברישא בנידון שבא המשכיר להרוס לו חילק מרן השו"ע בין "בית זה" לבין "בית סתם", שבכל אופן אינו יכול להרוסו במשך תקופת השכירות. והנה אם השכיר לו "בית סתם" למשך שנה ונהרס הבית לגמרי או שנשרף בתוך תקופת השכירות חייב להעמיד לו בית אחר ואפילו קטן ממנו, ובלבד שיהיה בגדר מה שסוכם שהוא משכיר לו. ואם הראה לו בית ואמר לו שמשכיר לו "בית כזה" צריך לתת לו בית באותו גודל שדומה לו אע"פ שאינו דומה לו ביופיו.

והנה דעת הרמ"ה (הוב"ל בטור סי' קצ"ב) שאם בשעה שהשכיר לו הבית לו היה לו למשכיר בית אחר אי"צ להעמיד לו בית אחר. ונתיבות המשפט (סי' ק"י סק"ד) כתב שכן הוא דעת הרמב"ם. וההסבר, דכשאמר "בית סתם" אינו חייב כיון שהשכיר לו דבר שאינו ברשותו ויכול לחזור בו קודם שבא לרשותו. וכל שכן אם השכיר לו "בית זה" שאי"צ להעמיד לו אחר. וכתבו הפוסקים שאין יכול לומר "קים לי כשיטה זו", מכיון שמרן המחבר פסק בסתם ובפשטות שב"בית סתם" צריך להעמיד לו בית אחר. ועיין בשו"ת אדמת קודש (ח"א ח"מ סי' ס"ז) שחולק על המב"ט והמחנה אפרים, וס"ל שכיון שהבית קיים אלא שאירע שבא מעלמא שע"י זה אינו יכול להשתמש בדירה מזלו גרם וההפסד עליו. ואפילו אם עדיין לא שילם צריך לשלם.

והנה למעשה נראה שהמוחזק יכול לומר 'קים לי, ואם השוכר עדיין לא שילם, אי"צ לשלם אלא

סימן שי"ב סעיף י"ז, עכ"ל. ומקור דברי הרמ"א הללו הוא נימוק"י בשם הריטב"א.

והנה הקצות החושן (ח"מ סי' קצ"ב סק"א) הקשה ע"ד הרמ"א שדבריו סותרים זא"ז וז"ל: אם אמר פרק השואל (נ"מ נט. דלפי ה"י"ף) אם השכיר לו בית זה חייב להעמיד לו בשעה שמכניסו, מכאן ואילך אם נפל אין חייב להעמיד לו, ואם השכיר לו בית סתם חייב להעמיד לו כל ימי השכירות עכ"ל, והובא בדרכי משה (סעיף א'). ותמיהא לי מלתא דהא פסק בשו"ע סימן שי"ב סעיף י"ז דוקא כשנפל כולו אבל אם הוא קיים אלא שהוא מסוכן לדור בו חייב המשכיר לתקנו ע"ש, והוא מתשובת הרא"ש (כלל ל"ה סי' ו') הובא בטור שם (סעיף ט"ז) דוקא כשנפל כולו דאזא ליה בית זה אבל אם הבית מסוכן כיון שהוא קיים דהשתא לא שייך לומר אזא ליה דמסתמא עומד לתקן שעדיין נקרא בית הלך מחוייב המשכיר לתקנו ע"ש, וא"כ הכא שהבית קיים אלא שנתקלקל המנעול והנגר ודאי שמו עליו ועומד לתקן אמאי אינו צריך המשכיר לתקנו. והריטב"א אפשר דלא ס"ל הך דרא"ש, אבל בשו"ע דפסק כרא"ש והרמ"א אינו חולק שם א"כ היכי פסק כאן כריטב"א אשר לכאורה נראה דהוא תרתי דסתרי עם הך דתשובת הרא"ש. ואף על גב שכתב בשו"ע סימן שי"ב שם אם יש לו שכירות מוקדם, כבר כתב בסמ"ע שם (סקל"ז) דלאו דוקא וגם בטור שם סימן שי"ב לא הזכיר שכירות מוקדם וצ"ע, עכ"ל.

ועיין עוד במגיד משנה (הל' שכירות פ"ו ה"ד נ"ס ה"י"ף), ובלחם משנה (ס"ג), ובחקרי לב (ח"מ ח"ג סי' ס"ח) שסובר גם הוא שב"בית זה" אפילו אם נתקלקל קצת אי"צ לתקן. ועיין עוד בערך ש"י (סי' קצ"ד) שכתב בפשטות שדין זה הוא מחלוקת הפוסקים.

והנה בספר צדק ומשפט [פארדו] (סי' קצ"ב סי"ז) הביא דברי דברי מרן השו"ע והרמ"א, וכ"כ המהרש"ך בהסכמתו על דברי המשפט צדק (ח"ד סי' ל"א), וכן בשו"ת חבצלת השרון (ח"מ סי' ל"ג), ובמנחת פתים (סי' קצ"ד), וכתבו ליישב את הסתירה ברמ"א שיש לחלק שדוקא אם מסוכן לגור בדירה כמו הנידון שבסי' שי"ב, בזה צריך המשכיר לתקן משא"כ כשנתקלקלו דברים בבית אבל אין מסוכן לגור בו בזה אי"צ המשכיר לתקן.

והנה להלכה ולמעשה, כיון שיש מחלוקת הפוסקים בזה, ויש אומרים שדעת הרא"ש וההולכים בשיטתו שצריך המשכיר לתקן בכל אופן אפילו שאין מסוכן לגור בו, ואילו הריטב"א שהרמ"א פסק כמותו ועוד פוסקים כולם ס"ל שבכל אופן אי"צ לתקן. ויש אומרים שהרא"ש ס"ל שחייב רק שיעור כדי השכירות. ויש אומרים שלא נחלקו אלא הרא"ש מחייב במסוכן לגור, והריטב"א פטר רק בשאינו מסוכן לגור בו, לכן

על התקופה שגר בדירה. ואם כבר שילם אי"צ לשלם אלא על התקופה שגר בדירה. ואם כבר שילם, אין המשכיר צריך להחזיר, מכיון שיכול לטעון 'קים לי' כהפוסקים שצריך לשלם הכל וכמו בנפל הבית, וכאן יכול לצרף גם דעת האדמת קודש שהזכרנו לעיל, שצריך לשלם הכל אפילו אם עדיין לא שילם.

ואם לא נהרס הבית לגמרי אלא שיש בו פגמים ומסוכן לגור בו, באופן שכזה אם השכיר לו "בית זה" יש מחלוקת הפוסקים אם צריך לתקן אותו מעיקר הדין. והנה דעת הראש בתשובה (כלל ל"ה סימן ו') שצריך המשכיר לתקנו, וכן דעת הטור

ושו"ע (נ"מ פקק ה"א קג.) וכן דעת המהרש"ך (הוב"ל נ"מ פקק ל"ה סי' ל"א) וכן דעת מהר"מ אגוד ומהר"ח בסאן (הוב"ל נ"מ פקק ה"א קג.) אמנם בסי' ל"ח כתב שאין כופין את המשכיר לתקן, אלא שאם הוא רוצה לקבל את דמי השכירות עליו לתקן את הקלקול, אבל אם אינו מתכוין לתקן, ולא לקבל את דמי השכירות, אי אפשר לכופו לתקן.

אמנם מדברי מרן השו"ע שכתב 'שאם יש בידו שכירות מוקדם', משמע דוקא אם יש בידו כסף יותר ממה שכבר דר בו עד עכשיו. ועיי"ש בסמ"ע שהקשה על דברי מרן השו"ע, דלכאורה קשה, כיון ששיעור נפשו להשכיר לו בית זה ועדיין שמו עליו, צריך לתקנה. ועיין בקצות החושן (סי' קצ"ד סק"א) שהביא ג"כ את דברי הסמ"ע ונשאר בצ"ע עיי"ש. ונראה מדבריו שלמד בדעת הסמ"ע שכונתו שדברי מרן המחבר הם לאו דוקא. והערוך השולחן (ס"ג סעי' ל"ג) הסביר שהשו"ע ס"ל דהוי ספק אם במסוכן לגור שם הוי עדיין שמו עליו וחייב לתקנו, או שנאמר שכיון שמסוכן לגור שם נקרא שאין שמו עליו ופטור, ולכן פסק מרן המחבר שהולכים אחר המוחזק.

אמנם נתיבות המשפט הסביר כונת מרן השו"ע שב"בית זה" אין המשכיר צריך לתקן הבית אלא עד כדי דמי שכירות ואי"צ להוסיף מביתו כלום, ואם השוכר לא נתן עדיין את כסף השכירות יכול לשלם מכסף זה, משא"כ ב"בית סתם" צריך לתקן אפילו מביתו. וזו כונת מרן המחבר. ועיין עוד במנחת פתים שגם הוא כתב סברא זו.

והנה הרמ"א (נ"מ פקק ה"א קג.) כתב וז"ל: תקן המשכיר דברים אלו, ונשברו תוך ימי השכירות, אם אמר לו: בית זה, אין צריך להעמיד לו אחר. אמר לו: בית סתם, צריך לתקנו כל ימי השכירות (נמוקי יוסף פקק ה"א קג.) והגאון מימוני פ"ו דשכירות. וע"ל

נקודות אור | סיפורים של תיקון מיזות | אנשים שחזרו לכור מחצבתם | וחיזוק לאלו שעדיין...

לשום אדם... הרי מאה רובל לפנינו, כמה נצטרך לטרוח ולחזר על הפתחים עד שנאסוף סכום כזה..."

ואולם רבי יצחק אלחנן לא זז מדעתו כמלא הנימה ואמר לעשיר: "אל תפציר בנו. אף אם תתן לי את כל הון ביתך, לא אגלה לך. כבודו של אדם יקר בעיני מכל כסף וזהב שבעולם."

כיון ששמע העשיר כך, נטל רשות מהעסקן והכניס את רבי יצחק אלחנן לחדר פנימי. שם שפך העשיר את כל לבו לפני רבי יצחק אלחנן. השעה דחוקה לו מאוד. הוא על סף פשיטת רגל. זה מכבר רצה להכנס אל הרב לבקש עזרתו ואולם חושש שמא יוודע הדבר לבריות.

...עכשיו שראה עד כמה הרב זהיר בכבודו של אדם, הוא מבקש ממנו, שירחם עליו ויוציאו מצרה לרווחה. (גדולי הדורות)

העשיר מעט כנמלך בלבו ואמר: "רבי, הריני נותן עשרים וחמשה רובל לצדקה זו, ובלבד שיאמר לי מיהו זה שאמור לקבל את הצדקה". הביט העסקן ברבי יצחק אלחנן כאומר: סכום זה אינו דבר מועט... ואולם רבי יצחק אלחנן ענה מיד: "אין אנו יכולים לגלות".... ראה העשיר שרבי יצחק אלחנן עומד בדעתו ואמר: "הריני נותן חמישים רובל ובלבד שיגלה לי..."

שוב הסתכל העסקן ברבי יצחק אלחנן ולחש: "רבי שמא... חמישים רובל..." ואולם רבי יצחק אלחנן אינו מגלה. המשיך העשיר: "הריני נותן מאה רובל!" שמע העסקן, התלהב ואמר לרבי יצחק אלחנן: "רבי, נודיע לו את שמו של פלוני ובתנאי שלא יגלה

הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל יצא פעם עם אחד העסקנים בקובנה לגבות צדקה עבור אדם שירד מנכסיו. ומחמת שהיה אותו אדם ידוע בעיר ומכובד על הבריות, החליטו בנייהם להעלים את שמו מן התורמים. הם נכנסו לאחד מעשירי העיר שבטוחים היו בו שיתן להם נתניה הגונה. קיבלם העשיר בסבר פנים יפות, הכניסם לטרקלינו, הושיבם בכורסה ושאל אותם לשם מה באו אליו. "לשם דבר שבצדקה". השיב רבי יצחק אלחנן. "לצרכי ציבור?" שאל העשיר, ורבי יצחק אלחנן השיב: "לא! לצורך יחיד..."

"מי הוא זה?" שאל העשיר בסקרנות. אמר לו רבי יצחק אלחנן: "אין אנו יכולים לגלות לך. אדם חשוב הוא שירד מנכסיו ומצוה עלינו להחזיק בו". הרהר

מיד התנפלו עלי וגררו אותי, זעקתי: "גדול המחטיאו יותר מן ההורג - האם ניצלנו מהיטלר כדי להיספות ב'שומר הצעיר'?!". כדי לסתום את פי חנקו את גרוני, ואשתי זעקה: "הצילו, הורגים את בעלי!". כמה מהומה, ונהדפתי החוצה כשאני קורא: "יהודים - מי אינו חוגג את ליל הסדר, וקורא את ההגדה - הן אומרים אנו: והכניסנו לארץ ישראל - ובנה לנו את בית הבחירה! להנחלת הארץ, יעדו רוחני בלבד!". .. (ויגאל - הגדה של פסח)

ובלשוננו, כמו ששמענו כאן: האם כדי להפריח את השממה, וליצור גן עדן לחקלאים?
ותרצו: לא רצה אלא לקיים את המצוות התלויות בארץ! ככל שקיים מצוות בחוץ לארץ, עוד ביקש להוסיף מצוות בארץ ישראל - יהודים יקרים האם ילדיכם היקרים יוסיפו מצוות בקיבוצי השומר הצעיר, בהם אוכלים שפנים ונוחרים חזירים, אוכלים ביום הכפורים וחמץ בפסח?!

המשך מעמוד 2 סיפור לשבת: המכות פנו היהודים לעבר ארץ ישראל! מחיאות כפים סוערות. "ודווקא משה רבינו, שהביא את המכות על המצרים, והנהיג את העם במדבר, לא זכה להיכנס לארץ מובטחת! כמה התחנן, ולא נענה!" ושאלו רבותינו בגמרא: מדוע זה היה כל כך חשוב לו? בלשונה: וכי לאכול מפריה הוא צריך?

ואפילו קטן ממנו. אבל אם הראה לו בית ואמר לו שמשכיר לו "בית כזה" חייב לתת לו דירה בגודל מה שהראהו.

ואם לא נהרס הבית לגמרי אבל מסוכן לגור בו, אם השכיר לו "בית זה" הינה מחלוקת הפוסקים אם צריך לתקן לו. ואם השכיר "בית סתם" חייב לתקן לו. וכשיש מחלוקת הפוסקים הולכים אחר המוחזק. ויהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בבריאות איתנה ונהורא מעליא אכי"ר.

שלאחר התיקון יהיה בית אחר. ואם אמר לו "בית זה" אינו חייב לתקנו.

היוצא מכל האמור לעיל: מי ששכר בית מחבירו לזמן קצוב, ובתוך זמן השכירות נהרסה הדירה מחמת המשכיר אפילו אם אמר לו "בית זה" חייב המשכיר לתת לשוכר בית אחר אם יש לו, או שישכור עבורו דירה אחרת.

ואם השכיר לו "בית סתם" לזמן קצוב ונהרס הבית לגמרי או שנשרף באונס, חייב להעמיד לו בית אחר,

המשך מעמוד 3 מעייני המשפט: בכל כה"ג הולכים אחר המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראייה. וכן פסק בחבצלת השרון. שלמעשה הולכים אחר המוחזק, והמוחזק בממון הוא נקרא מוחזק חוץ מתחילת השכירות שהמשכיר נקרא מוחזק.

ועיין באולם משפט (סי' ט"ז סי"ז) שיתכן לומר שאם נתקלקל הבית ומסוכן לגור בו, ובכדי לתקנו צריך להרוס את הבית לגמרי, דדינו כאילו נפל הבית, מכיון

בית דין צדק ובית הוראה "זרע אמת" צדק צדק תרחף הלך אחר בית דין פה... (מנהדדן לב)

בית הדין לענייני ממונות | אישות | צואות | ירושות | הסכמי גרושין | קידושין | סיוע בעריכת חוזים | שלום בית

בנשיאות ובראשות אב בית הדין בד"צ "זרע אמת", בד"צ "יורה דעה", וראש כולל הוראה ודיינות "אורות חיים ומשה" אשדוד

אב"ד מקודש הרה"ג יעקב נסים עטייה שליט"א

ובהרכב הדיינים המצויינים: מרא דאתרא רמב"ש א' הרה"ג יצחק שרבאני שליט"א

ראש כולל הוראה ודיינות "חוקיו ומשפטיו לישראל" הרה"ג יצחק ביטון שליט"א

הדיין המצויין רב שכונת מקור ברוך ירושלים הרה"ג אהרון ירחי שליט"א

שעות פעילות בית הדין: בכל יום שני או רביעי בין השעות 14:30 - 18:30

באחד מסניפי בית הדין: שפת אמת 5 בית שמש / שכונת הבוכרים ירושלים / האדמו"ר מבעלז 39 אשדוד

לשאלות בענייני בית הדין פתיחת תיקים וכו' בפלאפון 054-8416719 (טלפקס: 02-9990043)

העלון יוצא לאור להצלחת הגה"צ נשיא מוסדות אורות חיים ומשה

הרה"ג דוד חנניה פינטו שליט"א

ולע"נ מרת אימו הצדקת מודלן מוזל בת מוחה שמוחה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.